

מסורת הש"ס

א) מנינה כג: נדה מט: ב) ג'ל'תמן, א) וכלס פי"ד מ"א, ד) נטלו עיניו לחי מוטאמן טמאין דלא כ"ל רש"י, ט) מנורת מנילח דבוס פרק כז, ו) וקרא טו, ז) נמדכר לא, ח) נ"מ פ"א, ט) נשיך במשה דלעיל ז, טו) מפני שיש לכן שמחה בזה ועי' מוס' גיטין ז, ד"ה עטרות,

תורה אור השלם

1 כל המשבב אשר ישבב עֲלָיו חֹב וְטָמֵא וְכָל חֲבֵלֵי אִשֶּׁר יֵשֵׁב עָלָיו וְטָמֵא:

ויקרא טו ד

הגהות הב"ח

א) גבי' תלמוד לומר וכל חבלי אשר יושב:

מוסף רש"י

תלמוד לומר אשר יושב. מדלא קרינן אשר יושב למדת שטי' מדכר אלף נאשר מיוחד לישב שם תמיד (מנינה כג.) מי שמיוחד לישבה. הוא דהו אב טומאה, דכתיב וכגזי וגו' (דה"ט.) ירושלים דרבה. יושלים של זב, כתי נפש שפתיית ככל עניני יושלים (דודס ז.)

רב נסים גאון

מאי עיר של זבד. אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן ירושלים דרדבא דבי עבדיה לה (ר' יוחנן) ר"ע"ן לדביתהו. תמצא כמס' דברים בפרק הגורדן מן המבושל (דף יז ב') ע"קבא איקדשח ביה ביהיה דבר כלבא שבעו שבע אבהא אדורא נאחא מכל כסחיה, אולא ואיתנסיבא ליה בסיתרא הוה גזי בי חיבנא הוה בנקיט לה חיבנא מן מוהיה. אמר לה אי הווא לי רמינא לך ירושלם דרדבא והוכירו אחר כך שהגיע לעישר גדול כמו שאמרו מן ר' מילי איתער ר' עקיבא. ולאחר שהגיע ידו שילם לה גדו ועשה לה ירושלם דרדבא. ובגמרא הדיין פירקא דבי מערבא אמרי מעשה כרבי עקיבא משעש לאשנו עיר של זבד, חמתה איתתיה דרבנן גמליא וקניאתה דרבנן. אתא ואמרה קמי בעילה. אמר לה מה הוית עבדא לי כמה דהוות קבדא ליה דהות מובנא מן קליעתה דשערה ויהיבא ליה והוא לעי באורייתא.

רבינו הגנאל

רבא הואיל וראוי להקישו התינוק ע"ג חרש ולהשמיע קולו. ר' יוחנן אמר הוואיל דראוי לגמזי בו מים לחינוק עדיין תורת כלי עליה, ולפיכך עדיין שומאן עליה. ואקשינן וכי ר' יוחנן לא בעי (שישא) [שישא] בכלי המשמש מעין מלאכתו, (והתינא) והיושב על הכלי אשר ישב עליו חוב וטמא, יכול כפה כלי וישב עליה, כפה כר עד ר' יוחנן אמר בטומאת מת עמוד ונעשה מלאכתו. הנה בפיפוש ר' יוחנן אמר כי אין הכלי מקבל טומאה אלא אם הוא ראוי למלאכתו שנעשה בו. ואמרין אפיך קמייתא ואימא ר' יוחנן אמר הואיל וראוי להקישו ע"ג חרס, משום דשמעינן ליה לר' יוחנן בהדיא דבעי מעין מלאכתו ראשונה, דחניא סנדל של מתכת של בהמה טמא, ואמרין למאי חזי, רב אמר חזי לשתות מים, ר' חנינא אמר ראוי לסוך בו שמן, ר' יוחנן [אמר] ראוי להניחו כשבורח ורץ על הקעים ועל הברקנים. הנה משענו לר' יוחנן דבעי מעין מלאכתו ראשונה כשם שמתחילה למנעל הרגל כך באחרונה. מתניתין ולא תצא אשה בעיר של זבד. מאי עיר של זבד, ירושלים דרדבא

אחרת. מוס' הל"ש. 17. וכי תכשית בהמה אם ראוי לתשמיש אדם יקבל טומאה. מוס' הל"ש. [דאלתיה] א"כ טבעת בהמה וכלים וכל תשמישיהם יהיו טמאים משום דחזו לשום תשמיש אדם. רע"ב. 17. דשאני הכא. רע"ב. 17. דכיון דרברבי טפלים בעלמא הם הרי אינם חשובים כלים לטמא בשבילם אלא כשיש בהם מעין מלאכת העיקר שנעשה בשבילה. ורב ר' חנינא סביר דנעשו כלל על דעת כן הרי הם תשמישי אדם ואע"פ שהם טפלים. רע"ב. והשתא דמיא להקליל לדעיל דכלי שנשבר דבעי מעין מלאכה ראשונה. מוס' הל"ש. 17. [שוריא] כעין כבינתא שהנשים נוטאות לפניהם על החזה. מוס' הל"ש. והוא תכשית עגול ויש באמצעו לשון שבו מחברין אותו למלוכש. פסקי הל"ש סימן ד' 11. אלא הוא חושק של סכף או של זבד שמשמיין סביב ראשו. מרדכי סימן שמ"י. 114. גזיר על עטרות כלות ומפרש בגמ'. אור זרוע ה' שנת סימן פ"ד אות ד. 13. דמסתבר. מוס' הל"ש. 113. דומיא דלא תצא כלה באפריון דקתיי החם. מוס' הל"ש. משום שמחה יתירה כדאמר' התם גמי (ביב ס:) זה אפר מקלה שבראש חתנים. מוס' גיטין. משום דכתיב לא אם אפלה את ירושלים על ראש שמחתה. רע"ב. 111. ולהכי קרי להו עטרות חתנים ועטרות כלות. מוס' הל"ש. [אבל] לשאר נשים שאינם כלות שרי בחול אבל בשבת אסור דילמא משלפא ומזחיא. אור זרוע ה' שנת סימן פ"ד אות ד.

הואיל וראוי להקישו ע"ג חרס. ומשמיע קול כנתחלה ולא בטל ליה ממלאכה ראשונה והוא ליה ככלי שניקצ בפחות ממוזיא רימון דקיי"ל דלא טייה מטומאתו משום דראוי למלאכתו. והשתא איתרלו כולוה דבהמה טהורה בלא עינבל דקתני במתני' קמייתא דלאו מנא הוא ובעינבל טמא כדאוקמינן בצתרייתא דעינבל משוי לה מנא ולדאס גדול אף בלא עינבל טמא דלתכשית הוא ולא צעי עינבל והיינו דקתיי בקמייתא דמקבלין טומאה ודקטונים דלקלא עבדי קבולי הוא דלא קביל בלא עינבל דקתמי אין להם עינבל טהורים בשלא היה לו עינבל מעולם דלא נגמרה מלאכתן ^י ניטלו עינבלין בין לפני טומאה בין לאחר טומאה טמאים דלא נשתברו כשיעור: ה"ג לה בת"כ) וכל הכלי אשר ישנ עינבל וישב עליו וגו' ^א יכול כל כלי שנשמע ואפ"י אין עשוי לישיבה: **תקצ.** חזי סאה פי' מרי וקצ: **ס"ז אשר ישב.** מדלא כתיב גבי משכב אשר שכב וגבי מושב אשר ישב וכתיב ישכב ישב משמע שישכב עליו תמיד וישב עליו תמיד במיוחד לשכיבה ולשיבה וגבי משכב נמי דכריש ליה התם הכי. וכלל הספרים כתיב ויושב על הכלי אשר ישב עליו^ו וקרא אחר הוא ומפרשים אותו התלמידים מדכתיב היושב על הכלי אשר ישב עליו שמי ישיבות ריבה הכתוב ללמדך דבמיוחד לשיבה קאמר ולא היא דשמי ישיבות דקאמר טעם לריבי כדמפרש התם יושב אע"פ שלא נגע אלף ישב או נחלה ולא נגע טמא דלאטריך למיכתב גבי זב שטימא כלי בישיבתו ואע"פ

שלא נגע ואיטריך גבי טהור נמי שנטמא גם הוא ביושבו עליו אע"פ שלא נגע ועוד בת"כ לאו אהוא קרא קמי לה: **ר' אלעזר אומר במדרסות כו'.** בין בנתחלת טומאה לעינן שאמרנו דאיו מטמא מדרס למיחא אז הטומאה בין בצסוף טומאה כגון ג' על ג' שנטמאו מדרס למיחא אז הטומאה ונחלקו טהור מן המדרס דלאמרין צו עמוד ונעשה מלאכתנו הראשונה שהיה ראוי לשיבה והרי עתה אינו ראוי לכך הלכך טהור מן המדרס ואע"י דלית בכל מד שלג על שלג והוי כלי לקבל טומאה מיהו מתורת אז הטומאה מיהר לו: **ואין אומרים.** לענין אז הטומאה של טומאת מת עמוד ונעשה מלאכתנו כלומר אם נטמא ונשצר ועודוהו ראוי למלאכה בעלמא שאין מעין מלאכה ראשונה טמא ולא אמרי' עמוד ונעשה מלאכתנו ראשונה וכיון דלא חזי להכי יהא טהור וכ"ש בנתחלת טומאה אין אומרים עמוד ונעשה מלאכתנו ראשונה דנימא אם אינו מיוחד למת לא יקבל טומאת מת דהא כלי מעשה כתיב: **אומר כו'.** דר' לא עבדי מעין מלאכה ראשונה טהור. ועל כרחיך לא איתתמר דר' יוחנן אלא לענין שנשצר ולטהרו כדפרישית דליכא לפרשא' כי היא' דמדרסות ולמימרא דכלי שאינו עשוי למת לא יטמא במת דהא כתיב (במדכר יט) והוא על האהל ועל כל הכלים: **איפוך קמייתא.** דר' יוסי צר' חנינא לר' יוחנן: **סנדל של בהמה.** שלא ליוק צפרסותיה בצאננים: **למאי חזי.** אי משום בהמה אין תכשית לבהמה: **מניחו ברגליו.** הוא בעצמו. אלמא הואיל ולשם סנדל עשאו או לאו דראוי לנעלה לא הוא מטמא ליה ר' יוחנן: **איכא צנייטו דמאי.** לרצ של מטמא דאין ראוי לשמות ורב סיכה לית ליה קסבר אין מוליכין למן למלתמה לסוך וה"ה בין רב (בין) לר' יוחנן גמי איכא צניייהו דמאי: **בין ר' חנינא וכו' איכא צנייטו דיקרי.** כדז ואין ראוי צו לצרות: **כדענד**

הבהמה לקלקלו ורציו שמואל גרים סנדל של בהמה ושל מתכת ומיירי בסנדל של סיידין דלקמן (סו): **הוא"א וראוי רשותות בו מים במלחמה.** וא"ת ¹⁷ והא בזוג שלא היה צו עינבל מעולם דכיון דנעשה לנורך בהמה אינו מקבל טומאה ¹⁷ וי"ל ¹⁷ דתחלתו נמי עשוי לשמות צו מים במלחמה או לסוך אלא שעיקרו עומד לבהמה ואומר לו עמוד ונעשה מלאכתנו למאן דצעי מעין במלאכה ראשונה ¹⁷: **בשעתו שבורח מן הקרב מניחו ברגליו.** מימא א"כ יטמא מדרס ומינא בתוספתא דכלים פרק יפה ג' סנדלים הם של אדם טמא מדרס של מתכת ושל בהמה טמא טומאת מת משמע אבל מן המדרס טמא של בהמה ברגלו כשצוית מן הקרב הוי נשאק ¹⁷ כדפי' צבונט' ¹⁷ דהא אמרי' בפרק בתרא דסוטה (דף מט: ט)¹⁸ מאי עטרות כלות עיר של זבד משמע דעשוי הוא כעין עטרה ואע"ג דלאמרי' התם בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות חתנים וכלות והכא לא אסרו אלא בשבת אור"ת ¹⁹ דדוקא לתתים וכלות גזרו²⁰ ולא לשאר בני אדם²¹ :

במה אשה פרק ששי שבת

פחות ממוזיא רימון מקבל טומאה ועוד קשה לר"י לפי' הקונטרס ²² דלטומאה שהיתה עליהן שלא תפרח מהני שפיר טעמא דהדיוט יכול להחזירו בלא טעמא דראוי להקישו²³ כדאשכחן צפ' שלשה שאכלו (צרכות ז): גבי מטה דאפי' מפורקת לא פרתה טומאה מינה אא"כ נגנזה או

שאצדה חזיה או שחלקוה אחיס או שותפים שאין סופן לחזרה ולא איצטריך כלל לטעמא דהקשה אלא לענין לקבל טומאה מכאן ולהצא²⁴ דהאי טעמא הואיל והדיוט יכול להחזירו לא מהני לקבל צה טומאה ²⁵ דקתני התם החזירוהו מקבלת טומאה מכאן ולהצא ולאציי נמי הוא צעי למימר דמשום דהדיוט יכול להחזירו מקבלין שניהו זוג והעינבל טומאה מכאן ולהצא²⁶ ורצנא"כ הביא ראי'ה לפי' הקונט' ²⁷ דתניא בתוספתא(י דמקסת כלים צפ' רשצ"ג העושה זוג למכתשת ולעריסה ולתפספות מיוקות²⁸ ניטלו עינבליהן טהורין משמע דוגין טהורין ולפירוש הקונט' ניחא דטהורין²⁹ דלא מקבלי טומאה מכאן ולהצא אבל לפרי"י קשה אמאי טהורין ור"י השיז דכמה צרייתות יש בתוספתא דפליגי אש"ס שלנו: **ורבי' יוחנן אמר הוא"א וראוי דנמנע בו מים דתינוק.** קשה לרשצ"א דע"כ בלא ייחדו מיירי³⁰ מדקאמר הואיל וראוי משמע צראוי בעלמא' אפי' בלא ייחוד ועוד דציחדו לכך לא הוה פליג ר' יוסי צר' חנינא³¹ ועוד דציחדו אפי' לא היה לו עינבל מעולם נמי מקבל טומאה³² ועוד אי ³³ ציחדו מיירי³⁴ מאי פריך דר' יוחנן דארי' יוחנן הא התם³⁵ ע"כ איירי בלא ייחדו דציחדו אפי' במדרסות נמי אין

אומרים עמוד ונעשה מלאכתנו³⁶ ולקמן בצס"פ המלניע (דף נה: ושס)³⁷ גבי"י יקצ כמוזיא זית טהור מלקבל צו זימים ועדיין כלי הוא לקבל צו רימונים ופי' צבונטרס³⁸ אם ייחדו ³⁹ לרימונים⁴⁰ ואי לאו פי' הקונט' דהתם הוה ניחא וי"ל דאפי' לפירוש הקונטרס⁴¹ הכא חזי טפי ע"י גימוע משום דהואיל דעמיקרא הוה כלי גמור וגם עתה הדיוט יכול להחזירו אית לן למימר דע"י דצר מועט שעדיין ראוי לגמוע צו מים⁴² חשיב כל ⁴³ אפי' בלא ייחוד⁴⁴ ולמ"ד נמי הואיל וראוי להקישו דצעי מעין מלאכה ראשונה אחי שפיר בכל ענין דאפי' לא בעינן בעלמא ייחוד הכא אחי שפיר דלא מהני גמוע מים משום שעומד עדיין למלאכתו ראשונה להחזיר צו העינבל ואומר לו עמוד ונעשה מלאכתנו⁴⁵ וכ"ש דאי בעינן בעלמא ייחוד דלחי טפי שפיר: **ואין אומרים בטמא מת עמוד ונעשה מלאכתנו.** לפירוש הקונט'⁴⁶ קשה לר"י למא ליה לאתויי צרייתא דתרכב כיון דלא שייכא למילתיה דר' אלעזר ור' יוחנן⁴⁷ אלא נראה לר' יצחק כפירוש ריב"א⁴⁸ אומרים במדרסות עמוד מעל תרכב זה ונעשה מלאכתנו⁴⁹ שאינו יכול להיות טמא מדרס ע"י שאתה יושב עליו הואיל ואינו מיוחד לכך דקתני בצרייתא ואין אומרים בטמא מת עמוד מגמוע מים ⁵⁰ צוה הווג או צוה הסנדל של בהמה ונעשה מלאכתנו ליתן צו העינבל כדי להשמיע הקול וליתן סנדל ברגלי הבהמה אלא טמא טומאת מת על ידי הגימוע אע"פ שאינו מיוחד לכך והוי צר קבולי טומאה דחשיב כלי ע"י גימוע מים ור' יוחנן אמר אף אומר כו' דבעינן שיהא ראוי למלאכתו ראשונה ולא מהני לו מדיד לקבולי טומאה מה שראוי למלאכה אחרת⁵¹ אבל הקסת זוג ע"ג החרס והנחת סנדל של בהמה ברגלו כשצוית מן הקרב הוי מעין מלאכה ראשונה ולהכי הוי צר קבולי טומאה ולא שייך למימר ביה עמוד ונעשה מלאכתנו דהיינו נמי מלאכתו⁵²: **סנדל' שר' בהמה שר' מתבת.** ושל עץ אינו ראוי לכל הני דברים דמפרש בסמוך דדךך

ואח"כ נגע שרץ בזוג, דר' אלעזר סבר אם ראוי לגמזי בו מים טמא אע"פ שאינו משמש מעין מלאכתו הראשונה דדוקא במדרסות בעינן מיוחד לשיבה [ולכן]. רע"ב. 7. הראשונה שהם מיוחדים לה והיינו מלאכת המרידה. רע"ב. 7. לא. שאתה עושה. מוס' הל"ש. 17. ואין כח בגמזע זה שאתה בא לטמאה בשביליו כיון שבתחילתו היה מיוחד להשמעת קול לבעולם מלאכה ראשונה עיקר. רע"ב. 17. והשתא ניוחא דכולהו איירו בתחלת טומאה. מוס' הל"ש. 17. מאי שייך הא דהכא להחיא לדעיל. מוס' הל"ש. 17. [אלא היכא ד]מעיקרא היה כלי וראוי לקבל טומאה, כשנשבר גמי מקבל טומאה ע"י ואתה מלאכה טפלים ומה היו צריכים לה. דכיון דרברבי טפלים רע"ב. 17. דפלוגתא דר' אלעזר ור' יוחנן בתחילת טומאה ובגזן הא דגז ענבל שהיו טהורים

ומוס' הל"ש. 17. ורבינו חייא דר' אלעזר סבר אם ראוי לגמזי בו מים טמא אע"פ שאינו משמש מעין מלאכתו הראשונה דדוקא במדרסות בעינן מיוחד לשיבה [ולכן]. רע"ב. 7. הראשונה שהם מיוחדים לה והיינו מלאכת המרידה. רע"ב. 7. לא. שאתה עושה. מוס' הל"ש. 17. ואין כח בגמזע זה שאתה בא לטמאה בשביליו כיון שבתחילתו היה מיוחד להשמעת קול לבעולם מלאכה ראשונה עיקר. רע"ב. 17. והשתא ניוחא דכולהו איירו בתחלת טומאה. מוס' הל"ש. 17. מאי שייך הא דהכא להחיא לדעיל. מוס' הל"ש. 17. [אלא היכא ד]מעיקרא היה כלי וראוי לקבל טומאה, כשנשבר גמי מקבל טומאה ע"י ואתה מלאכה טפלים ומה היו צריכים לה. דכיון דרברבי טפלים רע"ב. 17. דפלוגתא דר' אלעזר ור' יוחנן בתחילת טומאה ובגזן הא דגז ענבל שהיו טהורים

נמ.

ב א מיי' פ"ו מה'ל' משכב ומשכב הל"ס ס:
בא ב מיי' פ"ט מה'ל' שבת הלכה ו' סמנ' לאין סה טור וש"ע א"ח ס"ח שג סעף ד:

מוסף תוספות

א. דאי טומאתן עליהן דקתיי דוקא טומאה דקודם לכן למה לי טעמא דהקשה ע"ג כלי חרס בלאו הכי גמי. מוס' הל"ש. ב. ואפילו לרבא. רש"י. ג. דחשיב ליה כלי שנשבר בפחות משיעורו דתורתו טומאתו עליו אפילו מכאן ולהבא. רע"ב. 17. כדאשכחן במטה שאינה מקבלת טומאה ער שחזירוהו ויחזירוהו. מוס' הל"ש. ה. דכי האי גונא ראוי להיותו כאילו הוה שלם ולהיטמא אפי' מכאן ולהבא. רע"ב. ו. מהא. מוס' הל"ש. 17. א. טמאים. א.מ. מוס' הל"ש. 11. דקתיי חיינו. מוס' הל"ש. 10. אלא עדיין הסתם כיון שהוא ראוי מלאכה אחרת מקבל טומאה אע"י דלא יחזרו. והדע לך. רש"י. 1. טמא. מוס' הל"ש. 1. א. דלא בטמא משום גימזע. מוס' הל"ש. 1. דכל הכלים ורודין לידו טומאה במחשבה. מוס' הל"ש. ראבאי קתני אין להן ענבל טהורין. מי' ה"ן. 17. דוקא. מוס' הל"ש. 17. ר' יוחנן דמקבל טומאה. מוס' הל"ש. 10. דקאמר ר' יוחנן אף אומרים בטמא מת עמוד ונעשה מלאכתנו. מוס' הל"ש. 10. וא"כ מאי קשיא דר' יוחנן אדרי' יוחנן הא דקאמר אף אומרים בטמא מת עמוד ונעשה מלאכתנו היינו בלא ייחוד והא דקאמר הואיל וראוי לגמזי בו מים היינו ביחוד אלא ע"כ מביקולו בלא ייחוד ע"י גמזע דבעינן דוקא שיהיו מלאכה אחרת. רש"י. 11. הא דאמר רבא חמש מדות בכלי חרס וכו'. מוס' הל"ש. 10. טהור הוא מלקבל טומאה עזר משום דתורת סתם כלי חרס ששיעורו ביהיזם ועדיין כלי הוא לקבל בו רימונים. רש"י. 17. שוב. רש"י. 17. מקבל טומאה מכאן ולהבא, או אם תחלה היה מיוחד לרמונים לא נטהר, אלאא בעינן ייחוד. רש"י. 17. ומוס' הל"ש. 17. דטהור בלא ייחוד. מוס' הל"ש. 17. קודם חזרת עינבל. רש"י. 17. חילק. רש"י. 17. סגי ליה. רש"י. 17. חילק. ר' אריה מלאכה אחרת לא נתבטל שם הראשון ממנו אי לא דראוי להקישו דהוי מעין מלאכה ראשונה. מוס' הל"ש. 17. דר' יוחנן ור' אלעזר איירו בסוף טומאה. מוס' הל"ש. 17. דרבינו חייא מיידי בתחלת טומאה והם נתלקו בסוף טומאה, וא"כ למה הביאנו לעשות ממנה יסוד למחלוקתם ומה היו צריכים לה. רע"ב. 17. דפלוגתא דר' אלעזר ור' יוחנן בתחילת טומאה ובגזן הא דגז ענבל שהיו טהורים

ומוס' הל"ש. 17. ורבינו חייא דר' אלעזר סבר אם ראוי לגמזי בו מים טמא אע"פ שאינו משמש מעין מלאכתו הראשונה דדוקא במדרסות בעינן מיוחד לשיבה [ולכן]. רע"ב. 7. הראשונה שהם מיוחדים לה והיינו מלאכת המרידה. רע"ב. 7. לא. שאתה עושה. מוס' הל"ש. 17. ואין כח בגמזע זה שאתה בא לטמאה בשביליו כיון שבתחילתו היה מיוחד להשמעת קול לבעולם מלאכה ראשונה עיקר. רע"ב. 17. והשתא ניוחא דכולהו איירו בתחלת טומאה. מוס' הל"ש. 17. מאי שייך הא דהכא להחיא לדעיל. מוס' הל"ש. 17. [אלא היכא ד]מעיקרא היה כלי וראוי לקבל טומאה, כשנשבר גמי מקבל טומאה ע"י ואתה מלאכה טפלים ומה היו צריכים לה. דכיון דרברבי טפלים רע"ב. 17. דפלוגתא דר' אלעזר ור' יוחנן בתחילת טומאה ובגזן הא דגז ענבל שהיו טהורים